

**EEN BELANGRIJKE FAZE IN DE WORDINGS-
GESCHIEDENIS VAN DE BELGISCHE GRONDWET :
DE OPTIE VOOR EEN TWEKAMERSTELSEL**

door

F. STEVENS

Licentiaat Geschiedenis, Licentiaat Rechten (K.U. Leuven)

INLEIDING

Het bikameralisme heeft in België blijkbaar sterke wortels. Bijna 150 jaar heeft men er én een Kamer van Volksvertegenwoordigers én een Senaat. Toch is niet iedereen het met die situatie eens en wordt het bestaan van het tweekamerstelsel meermaals in vraag gesteld (1). Anno 1980 is deze problematiek aktueller dan ooit. Bij de installatie van de parlementaire werkgroep voor de definitieve staatshervorming op 11 februari 1980 raakte eerste minister Martens in zijn toespraak enkele op te lossen kernvragen aan. Eén ervan betrof de vraag of men het tweekamerstelsel diende te herzien (2).

Een analyse van de redenen die onze grondwetgevers ertoe brachten te opteren voor het bikameralisme biedt ons nu de mogelijkheid die keuze in zijn historisch perspectief te plaatsen en alzo de waarde ervan voor onze huidige tijd te evalueren.

(1) Vgl. F. REYNTJENS, "Het valse dilemma van het bikameralisme", *T.B.P.*, 1976, pp. 202-211 en aldaar geciteerde literatuur.

(2) *De Standaard*, 12.2.1980, p. 1.

1. DE PROBLEMATIEK VAN HET TWEEKAMERSTELSEL EN HET OPSTELLEN VAN DE BELGISCHE GRONDWET VAN 1831

Het vraagstuk van het bikameralisme was ongetwijfeld één van de grote controverses tijdens de werkzaamheden van onze konstituante in 1830-1831. Van 13 tot en met 15 december 1830 verdedigden niet minder dan 52 sprekers hun vizie terzake tijdens de plenaire zittingen van de Volksraad (3). Omdat men uiteindelijk tot een stemming diende over te gaan, werden zelfs enkele sprekers geweigerd. Nochtans waren er aan het openbaar debat reeds ettelijke discussies voorafgegaan (4).

Dit toont wel aan dat het hier om meer ging dan de loutere bespreking van een bepaalde instelling. Men kan zich dan ook moeilijk weerhouden een parallel te maken met een eerste principiële kwestie die in de Volksraad werd behandeld, m.n. het bepalen van de staatsvorm (5). De instelling van een konstitutionele monarchie op 22 november 1830 met 174 tegen 13 stemmen was immers relevant voor de ideologische gezindheid van de leden van de Volksraad. De (gematigde) tendens die toen tot uiting kwam, zou ook bij het debat rond het kamerstelsel de bovenhand halen.

Ook had de keuze i.v.m. het bikameralisme, — net als de optie voor een konstitutionele monarchie —, een diepe impact op gans ons staatsbestel. De leden van de Volksraad waren zich van die consequenties bewust. Dit verklaart dan ook waarom men na de stemming over de staatsvorm onmiddellijk de voorrang verleende aan de bespreking van de senaat, vermits deze uiteraard een invloed zou uitoefenen op de organisatie van de overige instellingen (6).

(3) Voor een verantwoording van de gebruikte terminologie, m.n. het gebruik van de termen Volksraad, Tijdelijke Regering, Hoofdbewind... i.p.v. de algemeen gangbare benamingen Nationaal Kongres, Voorlopig Bewind, Centraal Komitee... vgl. M. MAGITS, *De Volksraad en de opstelling van de Belgische grondwet van 7 februari 1831. Een bijdrage tot de wordingsgeschiedenis van de Belgische Konstitutie*, onuitgegeven doktoraatsverhandeling V.U.B., Brussel, 1976-'77, dl. 1, pp. XIII-XV.

(4) Hierbij moet men ook rekening houden met het feit dat de leden van de Volksraad gehaast waren om in een minimum van tijd een grondwet op te stellen om alzo de revolutie te consolideren.

(5) Vgl. G. SMETS, *La réforme du sénat*, Brussel, Parijs, 1919, p. 1.

(6) Vgl. P. Devaux in de Volksraad: "Si l'on a fait une exception pour le sénat, c'est par ce motif que la partie qui concerne son organisation peut et doit nécessairement influencer sur toutes les autres..." — E. HUYTTENS, *Discussions du*

2. DE VOORGESTELDE OPLOSSINGEN IN DE GRONDWETSONTWERPEN

De twee basisdocumenten die als uitgangspunt dienden voor de discussies in de Volksraad zijn ongetwijfeld het ontwerp van de officiële grondwetskommissie en het tegenvoorstel van Forgeur, Barbançon, Fleussu en Liedts (7).

Op 12 oktober 1830 vergaderde voor het eerst de officiële grondwetskommissie, ingesteld door een besluit van 6 oktober (8). Na die eerste dag aan het vraagstuk van de staatsvorm te hebben besteed, behandelde ze de volgende dag de problematiek van het tweekamerstelsel (9). Opvallend is wel dat er over het principe zelf blijkbaar geen discussie is geweest. De notulen, bijgehouden door de sekretaris J.B. Nothomb, vermelden immers alleen dat het tweekamerstelsel unaniem werd aangenomen (10). Minder eensgezindheid was er evenwel over de samenstelling van de eerste kamer. De bespreking van een voorstel van E.C. de Gerlache, die een erfelijke kamer wenste, werd naar de volgende dag verschoven (11). De notulen waarover we beschikken delen echter niets expliciet mee i.v.m. een discussie. Wel vermeldde het verslag van de ochtendzitting van 14 oktober oorspronkelijk "*La 1ère chambre sera héréditaire*" (12). Dit

Congrès National de Belgique. 1830-1831, Brussel, 1844, dl. 1, p. 385. (Verder geciteerd als *Disc.*.)

(7) Buiten deze twee ontwerpen werden nog tal van andere grondwetsvoorstellen gepubliceerd. Vgl. M. MAGITS, *op.cit.*, dl. 1, p. 363-376 voor de belangrijkste.

(8) G. SMETS, *op.cit.*, p. 2-4. I.v.m. de officiële grondwetskommissie en haar werkzaamheden : vgl. W. VAN DEN STEENE, *De Belgische Grondwetscommissie. Oktober-November 1830. Tekst van haar notulen en het ontstaan van de Belgische grondwet*, Brussel, 1963 (Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, XXV, nr. 47).

(9) ID., *op.cit.*, p. 35.

(10) ID., *op.cit.*, p. 101. Op die vergadering waren de Gerlache, Ch. de Brouckère, Lebeau, Zoude, Balliu, Devaux en Nothomb aanwezig. Merkwaardig is wel dat Ch. de Brouckère zich bij de stemming in de Volksraad op 15 december tegen het tweekamerstelsel uitsprak. Ook tijdens zijn toespraak daags voordien had hij gewezen op de gevaren van het bikamerisme. *Disc.*, dl. 1, pp. 426-428 en 501.

(11) W. VAN DEN STEENE, *op.cit.*, p. 101.

(12) ID., *op.cit.*, p. 109.

werd daarna doorgehaald en vervangen door de tweevoudige mogelijkheid van ofwel een erfelijk pairschap ofwel onafzetbaarheid met een verkiesbaarheidscijns (13). Dit alternatief zou de grondwetskommissie ook in haar uiteindelijk ontwerp voorstellen (14). Het werd op 28 oktober 1830 gepubliceerd en op 10 november bij de plechtige opening van de Volksraad aan de leden overhandigd (15).

Het tegenvoorstel van Forgeur, Barbanson, Fleussu en Liedts werd op 25 november 1830 in de Volksraad bekendgemaakt (16). Voornamelijk de vizie van de grondwetskommissie m.b.t. het tweekamerstelsel speelde hierin een belangrijke rol (17). Dit blijkt duidelijk uit de rede waarmee Forgeur hun voorstel inleidde: "La question capitale est celle de la deuxième chambre : y aura-t-il une deuxième chambre ?" (18). Hun antwoord hierop was negatief. Artikel 5 van hun voorstel bepaalde immers "Le pouvoir législatif est exercé collectivement par le chef de l'Etat et le Congrès National" (19). Dit "Congrès National" zou volgens artikel 8 rechtstreeks door de burgers verkozen worden (20).

3. DE VOORBEREIDENDE BESPREKINGEN TOT HET DEBAT IN DE VOLKSRAAD

Na 25 november werden, op voorstel van le Bègue, het ontwerp van de grondwetskommissie en dat van Forgeur, Barbanson, Fleussu en Liedts door de leden van de Volksraad in verschillende sekties en

(13) ID., *op.cit.*, p. 110. E.C. de Gerlache vermeldt in zijn *Essai sur l'histoire du royaume de Belgique depuis la révolution de 1830*, — *Oeuvres*, 4de uitg., Brussel, 1875, dl. 2, pp. 284-285, dat er meerdere leden van de commissie voorstanders waren van een erfelijke senaat. Dit lijkt wel in tegenspraak met de houding van die overige leden tijdens het debat in de Volksraad. Vgl. *Disc.*, dl. 1, p. 393, 416, 425, 467-469 en 426-428. Vgl. ook W. VAN DEN STEENE, *op.cit.*, p. 35.

(14) Artikel 89. *Disc.*, dl. 4, p. 47.

(15) *Disc.*, dl. 4, p. 38.

(16) *Disc.*, dl. 1, p. 323. G. SMETS, *op.cit.*, p. 4.

(17) *Disc.*, dl. 1, p. 377.

(18) *Disc.*, dl. 1, p. 324.

(19) *Disc.*, dl. 4, p. 50.

(20) *Ibid.*

in een middensektie besproken (21). P. Devaux bracht dan op 4 december in het Algemeen Komitee, dat in het geheim vergaderde, een eerste verslag uit van de verschillende opvattingen i.v.m. het bikamerisme (22).

Het eerste deel van zijn rapport betrof de meningen terzake van de verschillende sekties. Hieruit blijkt dat ze alle duidelijk gewonnen waren voor een tweekamerstelsel (23). In het totaal waren er immers niet meer dan 25 leden absoluut tegen. Toch is het opvallend hoeveel ja-stemmen *sub conditione* waren. De argumenten die tijdens het openbaar debat zouden aangehaald worden, kwamen hier reeds tot uiting. Voornamelijk de tegenstanders van het bikamerisme trachtten hun mening met heel wat bewijsgronden te staven. Zo was voor de enen een senaat een nutteloze instelling die alles bemoeilijkte. Anderen wezen erop dat een eerste kamer zou uitgroeien tot een instelling tegen de belangen van de natie indien de leden ervan door de koning zouden benoemd worden; werden ze echter door het volk verkozen dan was er volgens hen geen verschil met de andere kamer. Verder stelden ze dat het bestaan van twee kamers steeds tot een onderlinge strijd zou leiden. Het argument van de voorstanders die erop wezen dat één kamer een te grote macht zou hebben, ontkrachtten ze door daartegenover bepaalde bevoegdheden van de vorst te stellen : het veto-recht, het recht tot verdaging, tot ontbinding van de vergadering. De voorstanders benadrukten de matigende rol die een eerste kamer diende te spelen. Hiertoe beriepen zij zich op talrijke institutionele precedentes : voornamelijk de Franse en Amerikaanse konstitutionele geschiedenis golden hier als voorbeeld. Wel was er een enorme heterogeniteit m.b.t. de wijze van benoeming van de senatoren. Niet minder dan tien verschillende meningen werden hieromtrent geuit (24). Uit deze verdeeldheid zouden de tegenstanders een belangrijk argument putten.

Ook het verslag van de middensektie vertoonde een dergelijke verscheidenheid. Weliswaar had men hier met 15 tegen 9 stemmen het principe van het bikamerisme aangenomen : men stelde tegenover een "*chambre électorale*" een "*sénat*". Inzake de benoeming van de senatoren kon men het echter moeilijk eens worden. Tenslotte, met

(21) *Disc.*, dl. 1, p. 183, 323, 326, 381; dl. 4, pp. 49-50.

(22) G. SMETS, *op.cit.*, pp. 6-7; *Disc.*, dl. 1, p. 352; dl. 4, pp. 75-79.

(23) *Disc.*, dl. 4, pp. 75-76.

(24) *Ibid.*

een nipte meerderheid van 10 tegen 9 stemmen, opteerde men voor een keuze door de vorst uit een drievoudige lijst, die opgesteld zou worden door een bepaalde klasse van kiesgerechtigden (25).

Na die eerste bespreking in het Algemeen Komitee stelde men zich de vraag of de volgende discussie i.v.m. het tweekamerstelsel openbaar zou zijn. Volgens P. Devaux diende men echter tot een zekere eenheid te komen alvorens de zaak in het publiek te behandelen. Hoewel Forgeur en de Robaulx hiertegen protesteerden, werd toch besloten de zaak nogmaals in het Algemeen Komitee te bespreken (26).

De tweede geheime discussie op 7 december leidde tot een ontwerp van inrichting van de senaat (27). Voornamelijk de bekommernis het grootgrondbezit te vertegenwoordigen, zou hier een doorslaggevende rol hebben gespeeld (28). Het is dan ook logisch dat de verkiesbaarheidscijns van 1000 florijnen op de grondbelasting was gebaseerd. Dezelfde dag werd het ontwerp echter niet meer gestemd. De volgende dag verwierp men zelfs de voorgestelde oplossing met 75 tegen 58 stemmen (29).

Op 11 december bracht P. Devaux dan in de Volksraad een nieuw verslag uit in naam van de middensektie (30). Globaal kon men, volgens dit rapport, drie grote strekkingen onderscheiden. Vooreerst zij die absoluut geen senaat wensten; een tweede opteerde voor een senaat met een vast aantal leden door de vorst benoemd; een derde verkoos een onbeperkt aantal senatoren door de koning benoemd. Een vierde mening, die volgens het rapport slechts weinig aanhangers kende, stelde dat de kandidaten voor de senaat zouden voorgesteld worden door dezelfde kiezers als die van de andere kamer. Van deze vier opinies had de middensektie met 16 tegen 4 stemmen de derde verkozen. Ook wenste men dat de senatoren voor het leven zouden benoemd worden (31).

(25) *Disc.*, dl. 4, pp. 77-79.

(26) *Disc.*, dl. 1, pp. 367-168.

(27) G. SMETS, *op.cit.*, pp. 8-9.

(28) Vgl. de rede van Seron. *Disc.*, dl. 1, p. 432.

(29) *Disc.*, dl. 1, p. 370.

(30) G. SMETS, *op.cit.*, pp. 9-13.

(31) *Disc.*, dl. 1, pp. 479-482.

4. DE OPENBARE DISKUSSIE IN DE VOLKSRAAD (32)

Na voorafgaande besprekingen in verschillende sekties, in de middensektie en in twee geheime vergaderingen van het Algemeen Komitee, begon op 13 december het openbaar debat in de Volksraad. De hoop dat de voorbereidende besprekingen tot een kompromis zouden geleid hebben, bleek echter ijdel.

Drie volle dagen zou men spenderen aan deze principiële kwestie. Opvallend is ook de grote diversiteit van meningen bij de leden van de Volksraad. Hierbij dient men evenwel voor ogen te houden dat politieke partijen, die een bepaalde lijn voor hun leden bepaalden, toen nog niet bestonden. Wel kan men twee grote ideologische groepen onderscheiden : katholieken en liberalen. Hoewel de invloed hiervan niet mag onderschat worden bleef elk lid relatief onafhankelijk en bewust van de draagwijdte van zijn individuele houding. Hierbij dient men ook de invloed en de rol van de pers niet te verwaarlozen. Die trad immers op als bemiddelaarster tussen de leden van de Volksraad en de kiesgerechtigde burgerij. Elkeen trachtte dan ook zijn mening en stem te verantwoorden voor het publiek (33). De betekenis hiervan wordt nog versterkt doordat men reeds de mening kende van de overige leden door de voorbereidende besprekingen. De publieke discussie kon dan ook slechts weinigen overtuigen hun mening te herzien (34).

Tijdens dat drie dagen durende debat werden zowel door voorals tegenstanders van het bikameralisme tal van institutionele precedenden aangehaald om hun stellingen te staven.

Vooreerst werd natuurlijk Engeland geciteerd (35). Dit land gold immers na de mislukking van de Franse revolutie als hét voorbeeld van een moderne konstitutionele monarchie (36). Opvallend is wel dat de meeste sprekers verwezen naar de Engelse instellingen in de 17de eeuw. Globaal kan men stellen dat de voorstanders van het bikameralisme dit land als voorbeeld inriepen om het bestaan zelf van

(32) Vgl. G. SMETS, *op.cit.*, pp. 12-37. J. STENGERS e.a., *Index des Eligibles au Sénat*, Brussel, 1975, pp. 9-14.

(33) Vgl. de rede van van Meenen, *Disc.*, dl. 1, p. 428.

(34) Als voorbeelden van leden die hun opinie wijzigden, kunnen we Andries en d'Huart citeren. *Disc.*, dl. 1, pp. 467 en 490-491.

(35) Engeland werd elf maal aangehaald door voorstanders en dertien maal door tegenstanders van het tweekamerstelsel.

(36) L. WILS, *De groei van de hedendaagse politieke instellingen*, Leuven, (s.d.), p. 1.

een tweekamerstelsel te verantwoorden, terwijl de tegenstanders benadrukten dat België hiermee niet mocht vergeleken worden.

Een ander land dat logischerwijze een grote invloed uitoefende op de leden van de Volksraad was Frankrijk (37). Niet alleen was de Belgische opinie er nauw mee verbonden, — er waren zelfs voorstanders van een aanhechting van België bij Frankrijk — maar ook had men in die unitaire staat het proces van het tweekamerstelsel doorheen de verschillende grondwetten gemaakt. De institutionele geschiedenis van dat land bood dan ook de voorstanders van het bikamerisme een enorm argument. De tegenstanders beperkten er zich dan ook toe tot het afwijzen van die historische voorbeelden of tot het stellen dat die hogere kamer in Frankrijk geen enkel nut had.

Ook de Verenigde Staten van Amerika werden sporadisch vermeld als voorbeeld ten gunste van het bikamerisme (38). De tegenstanders ervan wezen erop dat dit land niet als referentie kon dienen : de senatoren werden er door het volk verkozen terwijl de optie voor het tweekamerstelsel kon verklaard worden doordat de Engelse kolonisten gewoon de instellingen van hun moederland hadden overgenomen.

Een vierde land dat men als historisch precedent aanhaalde kwam wel bijzonder pijnlijk over voor de voorstanders van het bikamerisme. Tegen het voorbeeld van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden konden zij immers moeilijk iets inbrengen (39).

Buiten deze vier belangrijke voorbeelden werden er nog sporadisch andere landen geciteerd. Zo refereerden vijf leden naar Spanje, drie naar Zwitserland, twee naar Portugal, een naar Italië en een naar Venetië. Het verst gezocht lijken ons wel de institutionele precedentes door de Terbecq aangehaald : het oude Sparta, Athene en Rome (40).

Globaal beschouwd kan men wel stellen dat de meeste historische voorbeelden de positie van de voorstanders verstevigden, hoe-

(37) Frankrijk werd zowel door voor- als tegenstanders van het bikamerisme twaalf maal geciteerd.

(38) De Verenigde Staten van Amerika werden zes maal door voorstanders van het tweekamerstelsel en vier maal door tegenstanders vermeld.

(39) Dit blijkt ook uit het feit dat dit land tien maal door tegenstanders en slechts twee maal door voorstanders van het bikamerisme werd aangehaald.

(40) *Disc.*, dl. 1, p. 461.

wel het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden een netelig precedent bleef.

Om hun mening verder te staven citeerden de leden van de Volksraad ook regelmatig opinies van verschillende publicisten. De juiste impakt hiervan is echter niet te achterhalen. Vooreerst hadden die auteurs voor een deel het globaal geestelijk tijds-klimaat mee bepaald. Anderzijds stellen we vast dat men, wegens de enorme tijds-nood, nogal weigerachtig stond tegen het aanhalen van auteurs. Dit blijkt duidelijk uit de vergadering van 13 december. Lebeau had toen bepaalde citaten voorgelezen om zijn mening te staven. C. Rodenbach reageerde hiertegen en stelde de vergadering voor geen werken meer aan te halen tijdens de debatten (41). De meeste sprekers hielden zich hieraan en beperkten zich tot het refereren naar de opvattingen van publicisten zonder meer.

Sommige auteurs, die enkel argumenten boden voor het tweekamerstelsel, werden uiteraard enkel door de voorstanders ervan aangehaald. Zo citeerden Lebeau Lajuinais, Nothomb Mme de Staël en Necker, Masbourg Cicero, de Terbecq Blackstone en Lally-Tollendaël, Devaux Lafayette en de Gerlache Montgaillard (42).

Anderen daarentegen werden enkel door de tegenstanders van het bikamerisme vermeld. Zo beriepen van Snick zich op de opvattingen van Rabaut-Saint-Etienne, Fleussu op die van Mirabeau net als Wanneer die daarenboven nog Livingstone, Filangieri en Cheron aanhaalde (43).

De voornaamste auteurs vinden we echter bij beide groepen terug. Terwijl de enen zich immers op hun ideeën beriepen, trachtten de anderen de draagwijdte ervan te ontcrachten. Zo werden Montesquieu, Benjamin Constant, Thiers, de Pradt, Franklin, J. Adams en Bentham geciteerd (44).

(41) *Disc.*, dl. 1, pp. 412-416.

(42) *Disc.*, dl. 1, pp. 414, 425, 459, 461, 469 en 472.

(43) *Disc.*, dl. 1, pp. 400, 440 4n 454.

(44) Montesquieu door de Baillet (pro), Helias d'Huddeghem (pro) en Wanneer (contra). *Disc.*, dl. 1, pp. 395, 443 en 454. Benjamin Constant door Lebeau (pro), de Roo (pro), Wanneer (contra) en C. de Smet (contra). *Disc.*, dl. 1, pp. 413, 465, 454 en 452. Thiers door Lebeau (pro) en Fleussu (contra). *Disc.*, dl. 1, pp. 414 en 440. de Pradt door Lebeau (pro), C. de Smet (contra) en Wanneer (contra). *Disc.*, dl. 1, pp. 414-415, 452 en 456. Franklin door Lebeau (pro), Henry (pro), de Roo (pro) en Fleussu (contra). *Disc.*, dl. 1, pp. 415, 458, 465 en 440. J. Adams door Lebeau (pro), Masbourg (pro), de Roo (pro) en Wanneer

Globaal genomen stellen we vast dat onze grondwetgevers alles behalve overdreven met het vermelden van publicisten. Het lijkt ons eerder een bijkomend argument, aangehaald om de verdedigde stelling te staven. Wel opteerden de meeste auteurs voor een tweekamerstelsel, zodat dit de positie van de voorstanders enigszins versterkte.

Buiten institutionele precedënten en de meningen van publicisten, trachtten zowel voor- als tegenstanders van het bikamerisme argumenten te vinden om enerzijds hun eigen houding te verantwoorden en anderzijds te pogen de overige leden te overtuigen. De verschillende bewijsgronden die tijdens de drie dagen lang durende discussie werden aangehaald, laten wel een verwarde indruk na. Voornamelijk bij de voorstanders was de heterogeniteit groot : sommigen wilden wel een senaat, maar alleen onder bepaalde voorwaarden; voor anderen waren die kondities onaanvaardbaar... Deze toestand leverde voor de tegenstanders een gemakkelijk argument. Zij konden immers steeds een bepaalde visie van het bikamerisme aanvechten, waar niet alle voorstanders het mee eens waren.

Een eerste, en theoretisch wellicht het meest overtuigende argument, was de noodzaak van een behoorlijke wetgeving. Men diende immers hierbij overhaasting te vermijden. De senaat werd dan ook door de voorstanders ervan voorgesteld als dé "pouvoir modérateur" (45). Ze betoogden dat het éénkamerstelsel aan bepaalde personen de mogelijkheid zou bieden de bespreking en aanvaarding van tal van zaken te forceren (46). Een senaat zou echter hiertegen een afdoende bescherming bieden (47). Dit argument was bijzonder sterk. Zelfs Deleeuw, nochtans een felle tegenstander van het bikamerisme, erkende dat deze bewijsgrond "le plus plausible" van alle was (48). De zwakte ervan lag evenwel in de bedoelde draagwijdte van het woord "modérateur" : omwille van de mogelijke nuances, kon het immers tegengestelde belangen en ideeën verenigen.

(contra). *Disc.*, dl. 1, pp. 415-416, 459-460, 465 en 454. Bentham door de Roo (pro) en Fleussu (contra). *Disc.*, dl. 1, p. 465 en 440.

(45) Zoude (*Disc.*, dl. 1, p. 392); de Roo (*Disc.*, dl. 1, p. 464); van Meenen (*Disc.*, dl. 1, p. 428), de Theux de Meylandt (*Disc.*, dl. 1, p. 433) en de Pélichy van Huerne (*Disc.*, dl. 1, p. 467).

(46) Lebeau (*Disc.*, dl. 1, p. 413).

(47) F. de Merode (*Disc.*, dl. 1, p. 419).

(48) Deleeuw (*Disc.*, dl. 1, p. 445).

Toch bleef het voor de tegenstanders van het bikamerisme bijzonder moeilijk om dit argument te ontcrachten. Sommigen beweerden dat het Belgische volk een heel gematigd karakter had en dat zo'n beveiliging dus overbodig was (49). Anderen stelden alternatieve oplossingen voor. Zo verwees men o.a. naar de rol van de pers, het principe van ministeriële verantwoordelijkheid, het veto-recht van de koning... (50). Ch. de Brouckère en Forgeur dienden zelfs een amendement in om dit argument te verzwakken. Ze stelden als alternatief drie lezingen van de ontwerpen voor, steeds met een tijdsinterval van tien dagen. Dit bood volgens hen ook in een éénkamerstelsel voldoende waarborgen tegen overhaasting (51).

Dit idee werd dan ook onmiddellijk overgenomen door andere tegenstanders van het bikamerisme (52). Anderen verwezen naar de werking van de Volksraad zelf. De vergadering die de fundamentele beginselen van de nieuwe staat moest vastleggen, bestond immers slechts uit één kamer (53). Hiertegen reageerden de voorstanders door te stellen dat deze vergelijking niet kon opgaan; één kamer was slechts goed voor een revolutie, de Volksraad had geen enkele macht boven zich... (54).

Uit dit laatste volgde dan ook onmiddellijk een tweede argument ten voordele van het bikamerisme. De senaat zou een verzoeningsorgaan moeten zijn; bemiddelend optreden tussen de vorst en de natie... (55). Sommige tegenstanders repliceerden dat dit geen verantwoording kon zijn voor een tweekamerstelsel, daar dit reeds voor het principe van de scheiding der machten bestond (56). Men wees

(49) de Celles (*Disc.*, dl. 1, p. 395); Claes (*Disc.*, dl. 1, p. 461) en J. de Smet (*Disc.*, dl. 1, p. 409).

(50) de Celles (*Disc.*, dl. 1, p. 395), Defacqz (*Disc.*, dl. 1, pp. 422-423), Deleeuw (*Disc.*, dl. 1, p. 446) en C. de Smet (*Disc.*, dl. 1, p. 451).

(51) *Disc.*, dl. 1, p. 427.

(52) Defacqz (*Disc.*, dl. 1, pp. 422-423) en Fleussu (*Disc.*, dl. 1, p. 436).

(53) van Snick (*Disc.*, dl. 1, p. 399); C. de Smet (*Disc.*, dl. 1, p. 452) en d'Huart (*Disc.*, dl. 1, p. 467).

(54) Nothomb (*Disc.*, dl. 1, pp. 424-425) en Thienpont (*Disc.*, dl. 1, pp. 466-467).

(55) de Baillet (*Disc.*, dl. 1, p. 396); Blargnies (*Disc.*, dl. 1, p. 406); Nothomb (*Disc.*, dl. 1, p. 424), van Meenen (*Disc.*, dl. 1, p. 428), de Theux de Meylandt (*Disc.*, dl. 1, p. 433); Helias d'Huddeghem (*Disc.*, dl. 1, p. 442); H. Vilain XIII (*Disc.*, dl. 1, p. 446), Henry (*Disc.*, dl. 1, p. 456), Masbourg (*Disc.*, dl. 1, p. 459), de Roo (*Disc.*, dl. 1, p. 464); Thienpont (*Disc.*, dl. 1, p. 464) en Delehay (*Disc.*, dl. 1, p. 495).

(56) de Celles (*Disc.*, dl. 1, p. 394).

erop dat de koning niet meer buiten de natie stond zoals voorheen, doch er nu rechtstreeks mee verbonden was (57). Deleeuw voegde hier nog aan toe dat voor hem die rivaliteit tussen de uitvoerende en de wetgevende macht louter denkbeeldig was, vermits de vorst heel gematigd diende op te treden en steeds rekening diende te houden met onze publieke vrijheden om aan de macht te blijven (58). Ook was de geringe macht die de koning grondwettelijk zou bezitten voor sommigen een voldoende waarborg (59). Anderen stelden dat het veto-recht en de ministeriële macht konflikten zouden voorkomen (60). Tenslotte benadrukten enigen dat de oplossing gelegen was in een degelijke grondwet en een goede parlementaire werking (61). Vermelden we nog dat bepaalde leden van de Volksraad ook bevreemd waren voor een senaat als instrument van de regering (62).

Een derde argument van de voorstanders van het bikamerisme was de eis dat de aristokratie, het grootgrondbezit ... speciaal dienden vertegenwoordigd te zijn. Het grootgrondbezit vormde immers volgens meerdere leden de basis van het algemeen welzijn van het land (63). Hierop repliceerden sommige tegenstanders door te stellen dat ook in één kamer de aristokratie en het grootgrondbezit aanwezig waren. Om hun mening te staven citeerden ze als type-voorbeeld de vergadering van de Volksraad zelf (64). Anderen uitten meer fundamentele kritiek op dit argument : volgens hen zou een senaat immers tot nieuwe ongelijkheden leiden, terwijl men toch juist de

(57) van Snick (*Disc.*, dl. 1, p. 400) en Deleeuw (*Disc.*, dl. 1, pp. 445-446).

(58) ID., *ibid.*

(59) Fleussu (*Disc.*, dl. 1, pp. 437-439).

(60) de Brouckère (*Disc.*, dl. 1, p. 427).

(61) Defacqz (*Disc.*, dl. 1, p. 422), C. de Smet (*Disc.*, dl. 1, p. 451), J. de Smet (*Disc.*, dl. 1, p. 409) en Leclercq (*Disc.*, dl. 1, p. 475).

(62) J. de Smet (*Disc.*, dl. 1, p. 409), Defacqz (*Disc.*, dl. 1, p. 423), Fleussu (*Disc.*, dl. 1, p. 436), C. de Smet (*Disc.*, dl. 1, p. 451) en Seron (*Disc.*, dl. 1, p. 431).

(63) de Baillet (*Disc.*, dl. 1, pp. 396-398), de Theux de Meylandt (*Disc.*, dl. 1, p. 434), H. Vilain XIII (*Disc.*, dl. 1, p. 447), Beyts (*Disc.*, dl. 1, pp. 441-442), Masbourg (*Disc.*, dl. 1, p. 459), de Gerlache (*Disc.*, dl. 1, p. 447) en d'Arschot (*Disc.*, dl. 1, p. 490).

(64) Deleeuw (*Disc.*, dl. 1, p. 444), C. de Smet (*Disc.*, dl. 1, p. 449), Dehaerne (*Disc.*, dl. 1, p. 463), van Snick (*Disc.*, dl. 1, p. 402), J. de Smet (*Disc.*, dl. 1, p. 409), Seron (*Disc.*, dl. 1, p. 432) en Leclercq (*Disc.*, dl. 1, pp. 475-480).

gelijkheid van alle Belgen had afgekondigd (65). Hiertegenover stelden voorstander de realiteit : ze poneerden dat absolute gelijkheid onmogelijk was; er zouden immers, zoals Nothomb het uitdrukte, steeds twee klassen zijn, namelijk "ceux qui vendent le travail et ceux qui le payent". Trouwens, argumenteerden ze, alle carrières lagen voor iedereen open en indien men deze beginselen van sociale hiërarchie zou ontkennen, zou men het eigendomsrecht zelf vernietigen (66). Sommige tegenstanders wezen er echter op dat de belangen van grote en kleine eigendommen niet verschilden (67). De Foere stelde zelfs dat dit privilege van het grootgrondbezit zou leiden tot een economisch ongezonde situatie, vermits het geld alleen nog zou belegd worden in onroerende goederen (68). Voor Ch. Vilain XIII leide het afzonderen van de grootgrondbezitters tot een gevaarlijke toestand waar men geen controle meer zou op hebben (69). Delikater waren de argumenten van bepaalde voorstanders die pleitten ten gunste van een speciale vertegenwoordiging van de aristokratie. Hiermee waren zelfs niet alle voorstanders van een tweekamerstelsel het eens. Toch trachtten bepaalde leden deze visie te poneren. Zo stelde de Baillet dat de aristokratie van alle tijden was en zeker niet als vijand van de publieke vrijheden kon worden beschouwd (70). Ook Lebeau verdedigde de opinie dat de aristokratie diende vertegenwoordigd te zijn (71). Volgens de Merode bezaten we geen echte aristokratie, doch alleen grootgrondbezitters (72). Een totaal andere visie verdedigde Devaux. Voor hem was in één kamer niet de "demokratie", doch wel de aristokratie te vrezen (73). Voor van Meenen was het nutteloos over de vertegenwoordiging van adel en van de grootgrondbezitters tijdens de plenaire zittingen te handelen : het Bel-

(65) Claes (*Disc.*, dl. 1, p. 462), Dehaerne (*Disc.*, dl. 1, p. 463), de Foere (*Disc.*, dl. 1, p. 416), Defacqz (*Disc.*, dl. 1, p. 422), Seron (*Disc.*, dl. 1, p. 431), de Roubaux (*Disc.*, dl. 1, p. 486) en Gendebien (*Disc.*, dl. 1, p. 499).

(66) de Baillet (*Disc.*, dl. 1, pp. 397-398), Nothomb (*Disc.*, dl. 1, p. 425), Helias d'Huddeghem (*Disc.*, dl. 1, pp. 442-444), de Gerlache (*Disc.*, dl. 1, p. 473) en Delehay (*Disc.*, dl. 1, p. 490).

(67) Wannaar (*Disc.*, dl. 1, p. 454).

(68) de Foere (*Disc.*, dl. 1, p. 416).

(69) Ch. Vilain XIII (*Disc.*, dl. 1, p. 471).

(70) de Baillet (*Disc.*, dl. 1, pp. 397-398).

(71) Lebeau (*Disc.*, dl. 1, p. 412).

(72) de Merode (*Disc.*, dl. 1, p. 419).

(73) Devaux (*Disc.*, dl. 1, p. 468).

gische volk kon dit niet begrijpen en dus ook niet beoordelen (74).

Een argument dat niet zo onmiddellijk tot uiting kwam tijdens de debatten belicht enigszins het ruime kader waarin de ganse discussie rond het bikamerisme dient geplaatst. Dit blijkt duidelijk uit reakties op het voorgestelde énkamerstelsel in het ontwerp van Forgeur, Barbanson, Fleussu en Liedts. Zo deelde P. Devaux op 14 december aan de Volksraad de mening mee van La Fayette m.b.t. dit voorstel. Die visie werd eveneens gepubliceerd in de *Courrier des Pays-Bas* van 16 december. Hierin betoogde La Fayette dat het bikamerisme volstrekt noodzakelijk was voor het bestaan zelf van België (75). Hij staaft dit met het voorbeeld van Frankrijk in 1792 en stelde de opinie van Franklin tegenover de feitelijke toestand in de Verenigde Staten van Amerika. Ook zouden zowel La Fayette als Victor de Tracy op grond van dezelfde argumenten reeds voor 4 december aan Firmin Rogier te Parijs op de voordelen van het bikamerisme hebben gewezen (76). De bezorgdheid voor mogelijke reakties van het buitenland werd slechts door de Theux de Meylandt en H. Vilain XIII in hun rede vermeld (77).

Een laatste argument t.v.v. het tweekamerstelsel werd door de Leuze op ironische wijze aangebracht. Volgens hem zou het énkamerstelsel onvermijdelijk tot oorlog leiden. Een jonge vorst zou immers roem willen verwerven en hiervoor oorlog voeren. Eén kamer zou in haar hoogmoed hiermee akkoord gaan, terwijl een senaat zich hiertegen ongetwijfeld zou verzetten (78).

5. DE AANVAARDING VAN HET TWEKAMERSTELSEL

Niettegenstaande de heftige discussies vertoonde de stemming op 15 december 1830 een duidelijk afgetekende meerderheid. Op de 190 leden die deelnamen aan de stemming waren er immers 128 die voor het bikamerisme opteeden tegen 62 die het verwierpen. Het

(74) Van Meenen (*Disc.*, dl. 1, p. 428).

(75) *Disc.*, dl. 1, p. 468. "Sans les deux chambres, je ne répond plus de la monarchie belge, ni de la tranquillité de votre pays." Vgl. ook Th. JUSTE, *Le Congrès National de Belgique. 1830-1831*, Brussel, 1880, dl. 1, p. 153.

(76) L. MAGITS, *op.cit.*, dl. 1, p. 377.

(77) *Disc.*, dl. 1, p. 433 en 448.

(78) *Disc.*, dl. 1, p. 421.

lijkt dus wel nodig even op het stemgedrag verder in te gaan.

TABEL 1 :

GEMIDDELDE OUDERDOM, AANWEZIGHEDEN EN AANTAL TUSSENKOMSTEN VAN DE LEDEN VAN DE VOLKSRAAD DIE AAN DE STEMMING m.b.t. HET TWEEKAMERSTELSEL DEELNAMEN

	tegenstanders	voorstanders bikamerisme
gemiddelde ouderdom	40,23 (1)	45,97 (2)
gemiddelde aanwezigheden	109,40 (0)	108,70 (3)
gemiddeld aantal tussenkomsten	45,16 (0)	37,16 (4)

- (1) Niet inbegrepen Fendius en Buysse-Verscheure.
  - (2) Niet inbegrepen Roeser, Martigny, d'Hooghvorst en de Terbecq.
  - (3) Niet inbegrepen d'Hooghvorst en de Terbecq.
  - (4) Niet inbegrepen d'Hooghvorst, de Terbecq en Le Chokier.
- BRON : M. MAGITS, *op.cit.*, dl. 2, pp. 1-238.

In tabel 1 hebben we voor- en tegenstanders gegroepeerd volgens hun gemiddelde ouderdom, hun gemiddeld aantal aanwezigheden op de zittingen van de Volksraad en hun gemiddeld aantal tussenkomsten tijdens de debatten. Hieruit blijkt dat de aanhangers van het tweekamerstelsel iets ouder waren dan de tegenstanders, terwijl het verschil in gemiddeld aantal aanwezigheden verwaarloosbaar is. Het meest opvallend is echter de diskrepantie in het gemiddeld aantal tussenkomsten. Dit ligt beduidend hoger bij de tegenstanders. Voorlopig kan men dan ook stellen dat de tegenstemmers blijkbaar de iets jongere, maar voornamelijk de meer actieve leden van de Volksraad groepeerden. Om in dit profiel nog meer differentiatie te brengen hebben we in tabel 2 beide groepen gerangschikt volgens hun beroep.

TABEL 2 :

**VOOR- EN TEGENSTANDERS VAN HET BIKAMERISME VOLGENS
HUN BEROEP**

	(1) Voorstanders		(2) Tegenstanders	
	abs.	%	abs.	%
industrieel	6	4,05	10	14,08
eigenaar	37	25	9	12,68
advokaat	28	18,92	21	29,58
notaris	1	0,68	—	—
handelaar	14	9,46	7	9,86
grootgrondbezitter	26	17,57	2	2,82
magistraat	13	8,78	4	5,63
ambtenaar	6	4,05	4	5,63
rentenier	1	0,68	1	1,41
brouwer	2	1,35	—	—
bankier	5	3,38	—	—
financier	1	0,68	—	—
priester	5	3,38	6	8,45
arrondissementskommissaris	1	0,68	—	—
professor	1	0,68	1	1,41
geneesheer	1	0,68	1	1,41
pleitbezorger	—	—	1	1,41
onderwijzer	—	—	1	1,41
apotheker	—	—	1	1,41
kapitein van de burgerwacht	—	—	1	1,41
beheerder	—	—	1	1,41

(1) Niet inbegrepen d'Hoogvorst en de Terbecq.

(2) Niet inbegrepen Gelders.

BRON : M. MAGITS, *ibid.*

Uit tabel 2 blijkt dat er wel enige relatie bestaat tussen het uitgeoefende beroep en het stemgedrag van de leden van de volksraad.

Sommige beroepen, — notaris, bankier, financier, arrondissementskommissaris —, vinden we enkel terug bij de voorstanders van het tweekamerstelsel. Andere daarentegen, — beheerder, pleitbezorger, onderwijzer, apotheker, kapitein van de burgerwacht —, enkel bij de tegenstanders. De meer “demokratische” beroepen blijken dus

door deze groep te worden uitgeoefend.

Andere beroepen vinden we zowel bij voor- als tegenstanders. Zo zijn er bij beide groepen een rentenier, een professor en een geneesheer. Advokaten, ambtenaren en handelaars behoren in meerdere mate tot de voorstanders. Het meest uitgesproken is wel de houding van de eigenaars, grootgrondbezitters en magistraten. Op enkele uitzonderingen zijn ze immers allen gewonnen voor een senaat. Dit werpt wel een duidelijk licht op de rol van de eigendom en het grootgrondbezit bij de stemming van het tweekamerstelsel. Daartegenover staat dat de meeste industriëlen, zij het in mindere mate, tegenstanders ervan waren. De tegenstelling industrie-grootgrondbezit die we hier zien ontluiken, is uiterst relevant in dit stemgedrag. De mening van de priesters is verdeeld. Wel is het opvallend dat de meeste Vlaamse priesters tegen het bikamerisme gekant waren (79).

6. DE SOCIO-EKONOMISCHE BETEKENIS VAN HET TWEKAMERSTELSEL

De relatie tussen het uitgeoefende beroep en het stemgedrag van de leden van de Volksraad wijst reeds op een maatschappelijke betekenis van het tweekamerstelsel. Dit was immers als instelling geen abstrakt gegeven; het aanvaarden van een Senaat en een Kamer van Volksvertegenwoordigers reflekterde naar een bepaalde socio-economische realiteit.

Voornamelijk de rol van de aristocratie in het Belgische politieke leven dient hierbij beschouwd te worden (80). In tegenstelling tot wat men zou kunnen verwachten, werd haar invloed door de grondwet niet uitgeschakeld. Integendeel, haar reële macht bleef behouden. Dit uit zich ook in de aanvaarding van het tweekamer-

(79) E. LAMBERTS, *Kerk en liberalisme in het bisdom Gent (1821-1857). Bijdrage tot de studie van het liberaal-katholicisme en het ultramontanisme*, Leuven, 1972, p. 71. (Universiteit te Leuven. Werken op het gebied van de geschiedenis en de filologie, 5de reeks, dl. VIII).

(80) Voor de rol van de aristocratie in het economische leven na de Belgische omwenteling vgl. P. LEBRUN e.a., *Essai sur la révolution industrielle en Belgique. 1770-1847*, Brussel, 1979, p. 479 e.v., (Histoire quantitative et développement de la Belgique, dl. II, 1).

stelsel (81). Formeel had men de gelijkheid van de Belgen voor de wet vooropgesteld. Ook had men de senaat niet uitsluitend aan de adel voorbehouden. Doch, artikel 56 van de grondwet stelde evenwel als één van de vereisten om als senator verkiesbaar te zijn, dat men in België minstens 1000 florijnen direkte belastingen, patenten inbegrepen, diende te betalen (82). Door deze censusvoorwaarde werd het lidmaatschap voor de senaat beperkt tot de rijksten : slechts een vierhonderdtal personen waren immers hierdoor verkiesbaar (83). Het grootste deel hiervan behoorde tot de aristokratie. Dit kan grotendeels verklaard worden door het toenmalige belastingssysteem. In dat stelsel was de grondbelasting immers het hoogst, zodanig zelfs dat ze in de 19de eeuw 75 tot 85% van de verkiesbaarheidscijns uitmaakte. Alle senatoren waren dus in feite grootgrondbezitters. Voornamelijk de adel had echter zijn kapitaal belegd in onroerende goederen, zodat het ons niet mag verwonderen dat tot de grondwetsherziening van 1893 de aristokratie in de senaat sterk vertegenwoordigd was (84). Dat de adel aldus zijn positie kon handhaven, wordt ook mede verklaard doordat door de hoge verkiesbaarheidscijns het aantal verkiesbare personen steeds beperkt bleef (85). Toch zou in de loop van de 19de eeuw, onder invloed van de toenemende industrialisering, het belang van het grootgrondbezit geleidelijk afnemen.

(81) J. DE BELDER, "Adel en burgerij. 1840-1914", J.A. VAN HOUTTE e.a., *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, Bussum, 1977, dl. XII, p. 78.

(82) d.i. 2116,40 goudfrank.

Cfr. Th. LUYKX, *Politieke geschiedenis van België*, 3de uitg., Amsterdam, Brussel, 1973, pp. 55-56.

(83) Vgl. J. STENGERS, *op.cit.*

(84) Evolutie van het aandeel van de adel in de senaat in de 19de eeuw :

1840 : 30 op 49 leden of 61 %

1850 : 26 op 54 leden of 48 %

1860 : 22 op 58 leden of 38 %

1870 : 27 op 62 leden of 44 %

1880 : 25 op 66 leden of 45 %

1890 : 31 op 69 leden of 45 %

Vgl. G. SMETS, *op.cit.*, p. 72.

(85) Evolutie van het aantal verkiesbare personen per 6000 inwoners :

1840 : 0,59

1870 : 0,58

1850 : 0,55

1880 : 0,55

1860 : 0,59

1890 : 0,56

J. DE BELDER, *art.cit.*, p. 87.

De grondwet van 1831 was aldus een kompromis tussen de adel en de burgerij. Voorlopig speelde de burgerij slechts een politieke rol in de kamer van volksvertegenwoordigers en in een aantal stedelijke besturen. De senaat en de plattelandsbesturen, die in handen bleven van de aristokratie en van de grootgrondbezitters vormden hiertegen een doeltreffend evenwicht (86).

Doch, de aanvaarding van het bikamerisme was niet enkel de resultante van louter Belgische machtsverhoudingen. We wezen er reeds op dat deze aangelegenheid dient gezien te worden in zijn internationale kontekst. Vooreerst was de Belgische omwenteling volledig in tegenstrijd met de slotakte van het Kongres van Wenen van 1815. Daarenboven was de beslissing van de Volksraad van 24 november i.v.m. de vervallenverklaring van de Nassau-dynastie volledig tegengesteld aan het nieuwe plan van de Grote Mogendheden. Die hadden immers besloten de Prins van Oranje aan het hoofd van de "opstandige provincies" te plaatsen. Door de beslissing van de Volksraad nam het oorlogsgevaar werkelijk toe. Pruisen, Oostenrijk en Rusland wilden ingrijpen, maar werden verhinderd door de Poolse opstand. Engeland nam een meer genuanceerde houding aan, terwijl alleen Frankrijk de revolutie gunstig gezind was (87). Het was dus allernoodzakelijkst voor de Belgische staat die steun te behouden. Hierbij stellen we vast dat de Franse politici de nadruk legden op de noodzaak van een tweekamerstelsel; ze hadden immers met het éénkamerstelsel geen al te prettige ervaringen gehad (88). Doch, ook ten opzichte van de andere staten trachtte men door het afwijzen van het éénkamerstelsel het wantrouwen tegenover de jonge natie op te heffen.

BESLUIT

Als we nu het bikamerisme in zijn historisch perspectief beschouwen, komen we tot de konklusie dat de aanvaarding ervan het logische gevolg was van de toenmalige maatschappelijke realiteit.

(86) J. DE BELDER, *art.cit.*, p. 78. E. WITTE, "Verkiezingsonderzoek in België", *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 1979, p. 311. F. REYNTJENS, *op.cit.*, p. 208.

(87) Th. LUYKX, *op.cit.*, p. 56 e.v. ID., *Geschiedenis van de internationale betrekkingen sedert het Congres van Wenen*, Brussel, 1971, pp. 50-54.

(88) Cfr. *supra*, p. 648.

Het beantwoorde immers zowel aan de vereisten opgedrongen door de internationale situatie als aan de interne Belgische machtsverhoudingen tussen adel en burgerij. Het instellen van een tweekamerstelsel in België kan men dus, zoals Y. Weber het uitdrukt, situeren als een uiting van "la phase transitoire entre l'Ancien Régime et le régime nouveau" (89).

LE CHOIX DU BICAMERALISME PAR LA CONSTITUANTE BELGE

par

Fred STEVENS

RESUME

Durant les activités de la constituante belge, le problème du bicaméralisme fut sans doute l'une des grandes controverse. Dès le début cette question fut à l'origine d'une contreproposition au projet de la constitution officielle, qui était en faveur du système bicaméral. Bien que le problème fût étudié auparavant, on y consacra encore 3 journées de débat publique — et ceci dans une période révolutionnaire. A part des références à des exemples institutionnels et à des auteurs, nos constituants avancèrent plusieurs arguments pour justifier leur attitude. Citons notamment les débats concernant le besoin d'une bonne législation qui exige que l'on évite toute précipitation; le rôle du sénat comme pouvoir modérateur entre le roi et la nation; le fait que l'aristocratie et la propriété foncière devaient avoir leurs représentants. Mais, à part de ces arguments, il y avait aussi la réalité de la situation internationale : une chambre unique n'avait pas la faveur des Grandes Puissances. Malgré des discussions véhémentes, le système du bicaméralisme fut adopté le 15 décembre 1830 par 128 voix contre 62. L'acceptation des deux chambres correspondait donc aussi bien aux exigences de la situation internationale qu'aux rapports de force internes entre la noblesse, qui dominait le sénat, et la bourgeoisie, qui tenait la chambre des représentants.

(89) Y. WEBER, "La crise du bicaméralisme", *Revue de droit public et de la science politique en France et à l'étranger*, LXXXVIII, 1972, p. 578.

**THE BELGIAN CONSTITUENT ASSEMBLY AND ITS
CHOICE IN FAVOUR OF A BICAMERAL SYSTEM**

by

Fred STEVENS

SUMMARY

The problem of the bicameral system was undoubtedly one of the biggest controversies during the activities of the Belgian constituent assembly. From the start, this question was the basis of a counterproposition against the bill of the official commission, which was in favour of a bicameral system. Although they investigated the problem thoroughly beforehand, they spent three full days on public discussions — and this in a revolutionary period.

Apart from references to institutional examples and authors, the members of the constituent assembly tried to justify their attitude with different arguments. Let us mention principally the discussions about the necessity of a good legislation which requires the avoidance of precipitant action; the role played by the Senate as a moderating force between the King and the Nation; the fact that the aristocracy, big landowners should be represented. But apart from these arguments there was also the reality of the international situation : one chamber was not so favourable for the Great Powers. In spite of violent discussions, the bicameral system was nevertheless adopted on the 15th of December 1830 with 128 votes against 62. This acceptance of the bicameral system corresponded not only with the requirements of the international situation, but also with the internal balance of power between the aristocracy, who dominated the Senate, and the bourgeoisie, who held the Second Chamber.

Fred Stevens, Lange Leemstraat 181, 2000 Antwerpen